

חיי שרה: אוהבים כי התחתנו

אותנטיות דיאלוגית

לפני כמה שנים טובות, כשהייתי סטודנט באוניברסיטה הרחוק מאד מהיהדות, ראיתי סרט תיעודי על משפחה חרדית ממאה שערים. אחד הדברים החזקים בסרט היה תיאור היכרותם של בני הזוג, שהתחתנו בגיל צעיר מאד ואחרי שתי פגישות בלבד. בשלב מסוים הסבירה האישה את העניין במילים המפתיעות הבאות:

אם נחשוב קצת יותר, נראה שאהבה נגרמת מנתינה. כשאדם נותן לשני משהו זה גורם לו לאהוב את השני. אנחנו לא מתחתנים כי אנחנו אוהבים, אנחנו אוהבים כי התחתנו.

המילים הללו טלטלו אותי. באותה תקופה למדתי קורס בפסיכולוגיה על נושא ה"אותנטיות". דובר שם רבות על "האני האותנטי" - הרעיון ששוכנת בנו אישיות חבויה, שלא ניתן להשפיע עליה או לשנותה, אלא רק לתת לה להתבטא או לחילופין לדכא אותה. והנה באה האשה החרדית הפשוטה הזו, שלא למדה יום אחד באקדמיה, ומציעה רעיון חלופי רדיקלי: שהאני האותנטי שלנו אינו מעוצב לגמרי מראש ומחכה שנגלה אותו, אלא תוצר של תהליך דו-סטרי, המורכב מגילוי ויצירה גם יחד. מצד אחד עלינו להקשיב ללבנו ולראות לאן הוא נוטה (גם האישה בסרט לא הייתה מתחתנת עם כל אחד), אך מצד שני אין מה לחכות בחיבוק ידיים ולראות אם הנטייה הזו תתעצם או לא, אלא יש לפתח אותה באופן פעיל - והתוצאה אותנטית לא פחות.

הייתי יכול לחשוד באישה שהיא משכנעת או משלה את עצמה, אלמלא היו ניכרים דברי אמת: היה ניתן לראות בבירור שאהבת אמת מחממת לב שורה בינה לבין בעלה.

שלא תבינו אותי לא נכון: חתונה ללא כל רגש אהבה היא דבר שגוי ואף מסוכן. נישואין משיקולים תועלתניים גרידא מובילים כמעט תמיד לזוגיות עגומה ולילדים אומללים. מה שאני מנסה להגיד הוא, שאהבה היא מדורה שאנו בונים אותה: חייבים ניצוץ חי ואמיתי של אהבה כדי להבעירה, אך הגדלת הלהבה ותחזוקתה תלויות בנו.

ככל שאנשים צעירים יפנימו זאת, כך הם יוכלו לקצר את תקופת ההיכרות הנדרשת להם כדי להחליט עם מי להתחתן. אין שאלה שצריך להישמר מהחלטות פזיזות, אך באותה מידה צריך להזהר מהאשליה שניצוצות יהפכו לבד למדורות. זה לא יקרה, ואם נחכה הניצוץ עלול לדעוך ולכבות.

נקודה למחשבה: הביטוי "טבע שני" מתאר בדרך כלל הרגלים שנעשו כה מוטבעים בנו, שהם הפכו כביכול לחלק מהטבע שלנו. אך לפי החסידות "טבע שני" יכול לתאר גם דבר שהוא טבעי באמת, אך שייך לסדר שני וגבוה יותר של הטבע, שלא מתגלה מעצמו אלא דרך עבודה פנימית. בהקשר של שני סוגי האותנטיות, האני האותנטי הרגיל, המתגלה מעצמו, הוא הטבע הראשון שלנו, ואילו האני האותנטי הגבוה יותר, זה שאנו שותפים בהגשמתו, הוא טבענו השני.

אנשים הנעולים על מודל האותנטיות הרגיל חושבים שהאני של הטבע השני הוא משהו מלאכותי, הרגל שסיגלנו לעצמנו או אשליה ששכנענו עצמנו בממשותה. אך בחסידות מצביעים על העובדה המעניינת שהביטוי "טבע שני" שווה בגימטריה "אמת" (441). רמז זה מציע שקיימת אפשרות נוספת לגבי הטבע השני: שהוא-הוא טבענו האמיתי, ושבריוק בשל היותו גבוה יותר עלינו להתאמץ כדי לטפס אליו.

פרנק סינטרה, הזמר האמריקאי הקלאסי, שר כי "אהבה ונישואין - הולכים ביחד כמו כרכרה וסוסים". שיא האהבה היא להתחתן עם אהובך, וחתונה חייבת ללכת עם אהבה.

קשה למצוא היום אדם שלא יסכים עם אמירה זו. אך נשאלת השאלה, מהו הסדר הרצוי של הדברים: האם חייבים קודם להתאהב ואז להתחתן, או שמא אפשר גם להפך - להתחתן ורק אז להתאהב?

עץ האהבה

קודם כל נבחן, האם נישואים אכן חייבים ללכת עם אהבה? יש היסטוריונים הטוענים שהחיבור בין נישואין ואהבה הוא בעצמו 'שידוך' מאוחר יחסית, שיצרה התנועה הרומנטית במאה ה-19. לפני כן אנשים לא התחתנו בשביל אהבה, אלא בשביל פוליטיקה, עסקים וכמובן העמדת צאצאים. אהבה הייתה בונוס.

אך אם מסתכלים בתנ"ך רואים שהוא דווקא נותן מקום גדול לאידיאל של נישואין עם אהבה. כבריאת אדם וחווה כתוב "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", ודבקות היא מילה נרדפת לאהבה. ספר קהלת מומין אותנו לראות "חיים עם אשה אשר אהבת". וכמובן ישנו סיפור האהבה הגדול של יעקב ורחל, בו יעקב התאהב ברחל ממבט ראשון, ושבע השנים שעבד בעבורה היו בעיניו "כימים אחדים באהבתו אתה". מה יותר רומנטי מזה?

אז ביהדות יש מקום לאהבה לפני נישואין, ואפילו לאהבה ממבט ראשון. אך למרבה העניין, לא זו נקודת המוצא של התורה. נקודה זו נמצאת במקום הראשון בו התורה מדברת על אהבה זוגית (לא רק דבקות כמו שנאמר באדם וחווה) - בפרשתנו, חיי שרה.

לאחר מות שרה שולח אברהם את עבדו לארץ ארם למצוא כלה לבנו, והלה מוצא את האשה הצדיקה רבקה. כשהוא מביא אותה ליצחק אומר הפסוק:

וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵלֶּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבֶהּ...

שימו לב לסדר הפעולות כאן: קודם כתוב שיצחק לוקח את רבקה לאשה, ורק אז שהוא אוהב אותה. אך האם באמת הכוונה היא שיצחק התחתן עם רבקה ללא שום אהבה? שימו לב לדברים שכתב על כך המלבי"ם, אחד מגדולי הפרשנים של המאה ה-19 (תקופת השיא של התנועה הרומנטית):

אהבתם הייתה כנטיעת עץ, אשר הוא מגריר קטן, ועל ידי מים יתדבק בארץ ובכל יום יגדל ויתעבה יותר... שבתחילה היה רק זיק האהבה שתול על תלמי לבו, ועל ידי כשרון המעשה נתוסף בו כל יום אהבה. ונמצא שעיקר האהבה הייתה נגלית רק אחר הנישואין (מלבי"ם על דברים כד, א)

המלבי"ם אינו מדבר כאן על אהבה הנבראת יש מאין אחרי הנישואין, אלא על משהו עדין ומעניין יותר: אהבה שקיימת כגרעין או ניצוץ התחלתיים, ואז על ידי מעשים - נתינה לבן הזוג, התמסרות אליו, השקעה בקשר - הולכת ונבנית לכדי עץ או להבה גדולים. בעל ספר החינוך תיאר דבר דומה באומרו כי "אחרי המעשים נמשכים הלבבות": פעולות לא רק נובעות מרגשות, אלא ביכולתן גם להעצימם.

